

СТРЕС МІСЬКОГО ДОВКІЛЛЯ І ЙОГО РІЗНОВИДИ

Лідія Орищин

*Європейський колегіум польських і українських університетів,
вул. М. Кюрі-Склодовської, 5, м. Люблін, 20029, Польща,
e-mail: lida_or@yahoo.com*

Взаємодія архітектурного довкілля та людини завжди була багатогранним явищем і невивченим до кінця процесом. Загрози, що затаїлися у навколишньому середовищі важко передбачити та навіть правильно класифікувати за їхніми якісними характеристиками. Тільки розглядаючи взаємодію та взаємовплив загроз та засобів довкілля, можна побачити цілісну картину його впливу на людину. Поряд із цим важливе значення приділяють гармонії у взаємостунках людини та довкілля. Підґрунтям адаптації, пристосування людини до навколишнього світу, є почуття єдності, тотожності, з навколишнім її фізичним простором, причому це почуття закладено на глибинних рівнях людської психіки. Кожна складова, елемент довкілля містять у собі як позитивні, приємні, так і негативні, такі що можуть викликати стрес, аспекти.

Ключові слова: стрес довкілля, образ ідеального міста, топологічна ідентифікація, стресори довкілля, рівень контролю над стресорами довкілля.

1. ВСТУП

Стрес виникає у кожній ситуації, в якій вимоги довкілля перевищують можливості людини реагувати на них [6]. Автори підручника з психології довкілля зазначають, що сприйняття і переживання стресу виникає тоді, коли ми відчуваємо на собі вплив стресорів. Стресори, зважаючи на вимоги, які ставлять перед людиною на роботі, розпад шлюбу, катастрофи в природному довкіллі, переживання, пов'язані зі зміною місця проживання – це контраверсійні умови, що створюють загрозу для добробуту людини. Стрес – це своєрідний посередник, який можна описати як реакцію на такі умови [4]. Дослідники вважають, що стрес довкілля містить у собі три головні компоненти: емоційний, поведінковий і фізіологічний, які взаємопов'язані й не існують окремо один від одного. Р. Лазарус і Дж. Коген описують три головні (загальні) категорії стресорів: життєві катастрофи, стресори особисті та стресори фону. До життєвих катастроф належать битви за виживання, війни, ядерні катастрофи або пожежі. Це – непередбачені та потужні загрози, що впливають на всіх, хто з ними зіткнеться. Особисті стресори – це хвороба, смерть близької особи, втрата роботи. Слабші та часткові, проте хронічні й переважно рутинні стресори, називаються стресорами фону. Щоденні клопоти (виготовлення речей, догляд за будинком) відрізняються між собою і впливають на кожну людину по-різному [12]. Такі стресори довкілля, як забруднення, впливають на більшість людей та є хронічними, й одній людині їх важко здолати [4]. Частину стресорів ми можемо пережити тільки в міському навколишньому середовищі. Саме в таких стресорах, як забрудненість довкілля, велика кількість людей на вулиці, злочинність, галас, анонімність, міститься специфіка міста, яка відрізняє його від інших місць, де проживають люди. Звичайно, це тільки частина особливостей міста, зокрема негативних, але, можливо, і через ці негативні риси ми і маємо змогу побачити позитивні аспекти проживання у мегаполісі.

Життя у великому місті спричиняє почуття стресу, який пов'язаний із чинниками довкілля. Життя людини концентрується на малій території. А звідси, можна зробити два висновки. Перший – у такому навколишньому середовищі посилюються цивілізаційні тенденції стосовно різновидів споживчих благ. Зазвичай у всіх великих містах більшість закладів, які надають послуги для споживачів (крамниці, кав'ярні, бари, ресторани), розміщується у центральній частині міста. Другий підсумок – центральна частина великих міст завжди приваблювала до себе людей, які приходять і перебувають там не тільки для використання публічних закладів. У центрі міста переважно сконцентрована найбільша кількість злочинності, проституції та бездомних. Відсторонене та неприязне ставлення до чужих є функціональною, охоронною реакцією людини в цьому довкіллі. Властивості навколишнього середовища у центральній частині міста впливають на оцінку ситуації довкілля, в якому перебуває людина [3].

2. СПОСОБИ ТА ШЛЯХИ ВЗАЄМОДІЇ ЛЮДИНИ ТА ДОВКІЛЛЯ

Взаємодія архітектурного довкілля та людини завжди була багатогранним явищем та не вивченим до кінця процесом. З одного боку, така форма навколишнього середовища є створеною та проєктованою людиною, з іншого, – вона впливає на стан та самопочуття людини і може кардинально їх змінювати. Зводячи стіни будівлі людина хоче захистити себе від зовнішнього довкілля (відгородитися від нього), не відчувати холод, вітер, спеку, оберігти себе від дощу та снігу. Водночас людина створює в цих стінах отвори – вікна та двері, щоб мати змогу повернутися та взаємодіяти з природним довкіллям – провітрювати приміщення, впускати тепло та сонячне світло, виходити назовні. Багато дослідників вважають, що форма та стиль будівель можуть проєктувати та змінювати поведінку й активність людини, що знаходиться (проживає) там. Дуже часто архітектурне довкілля містить у собі також елементи культурного та соціального середовища. Фасади старих будівель зазвичай розповідають нам про історію життя колишніх власників чи творців цього будинку. Та навіть сучасні багатоповерхові будівлі люди, які є власниками помешкань у них, намагаються прикрасити, виділити з-поміж інших, подібних до них, прикрасити свій балкон чи посадити квітник біля дому. Тому важливо всебічно розглянути складну взаємодію людини та архітектурного довкілля [12].

Навколишнє середовище необхідно аналізувати у комплексі небезпек та засобів, якими вона може володіти. Небезпеку, чи загрозу, можна окреслити як зростання ймовірності цінної втрати людиною важливих для неї засобів, наприклад життя, здоров'я, житла, честі, почуттів та важливих осіб тощо. Подібні небезпеки можуть значно впливати на структуру “я”. Загрози можна поділити на одноразові та довготривалі. Схожий поділ можна застосувати і до наслідків небезпек. Однак такі два поділи не повинні бути тотожними один одному. Наприклад, людина, яка стає жертвою нападу з метою пограбування, може пережити одноразову небезпеку, а як наслідок – отримати тривалу тривожність та страхи. Загрози ще можна класифікувати як життєві події та щоденні події, або ширше, як екстремальні умови (переживання – травми) та дрібні щоденні неприємності. Загрози, що затаїлися у довкіллі важко передбачити та навіть правильно класифікувати за їхніми якісними характеристиками. Оскільки їхня кількість може дорівнювати кількості головних

цінностей людини, які вона може втратити, або ж засобів, які вона матиме змогу використати.

Засоби довкілля, інструменти за допомогою яких людина може долати стреси та небезпеки, які воно несе зі собою, належать до здатності допомогти собі у критичних життєвих ситуаціях. Головно вчені поділяють їх на енергетичні (здоров'я, сила, здібності м'язів), інформаційні (знання та життєвий досвід) та інструментальні (доступність приладів та техніки, допомоги інших людей, грошей). Вагому роль відіграють також внутрішні засоби людини, або її можливості, такі як витривалість та стійкість – скільки людина може чи не може сприйняти, скільки зможе чи не зможе пережити, що вона зрозуміє, а що ні [12].

Тільки розглядаючи взаємодію та взаємовплив загроз та засобів довкілля, можна побачити цілісну картину його впливу на людину. Що і як впливає негативно на самопочуття є незрозумілим, викликає тривогу та страх, може спричинити стрес? Та як людина може боротися з цими негативними переживаннями, які способи допомоги собі та можливості виходу зі стресової ситуації може знайти вона у природному середовищі? Наявність у довкіллі різноманітних стресових ситуацій не зменшує його привабливості для людей, і вони й надалі хочуть перебувати у цьому довкіллі, освоювати його, пізнавати та планувати своє майбутнє, пов'язане з цим довкіллям.

Умови міського навколишнього середовища мешканці сприймають та оцінюють як стресові по-різному. Деякі люди важко переносять бурхливий темп міста – галас із кав'ярень та крамниць, нічне освітлення будинків (наприклад, якщо ця людина проживає в таких умовах). Для інших тиша та спокій навколо викликають нестерпну нудьгу та бажання вирватися до галасливої, переповненої людьми, площі з яскравою ілюмінацією.

Джонатан Фрідман вважає, що перебування у натовпі не впливає негативно на самопочуття людей. Результати його досліджень доводять, що в деяких ситуаціях, коли навколо людини багато інших людей в обмеженому площі приміщенні, то часто вона переживає позитивні емоції та почуття. Автор зазначає, що сприйняття великого скупчення людей залежить від сприйняття ситуації загалом. Скупченість не має негативних наслідків для людей. Дослідження Дж. Фрідмана підтверджують, що люди, які мешкають у маленьких квартирах чи будинках (з малою площею), не відрізняються від тих людей, які мешкають на великій площі, де багато простору. Люди, які живуть у маленьких приміщеннях, переживають менше (слабше) почуття ворожості до інших, не виявляють агресії у ставленні до інших, коли перебувають у натовпі [9]. Той факт, що ми перебуваємо серед великої кількості інших людей, стимулює нас до того, що ми пробуємо познайомитися з ними і заприятелювати. Емоційна реакція на велику кількість людей залежить від індивідуальної реакції кожної людини, від того, як вона почувається загалом. Це самопочуття може збільшувати силу переживання стресу людиною.

Сприйняття довкілля, що може стосуватися переживання стресу, досліджував Стівен Каплан. Він вважав, що на вибір місця проживання впливає мета, яку ставить перед собою людина (до якої вона прагне). Людина в навколишньому середовищі може мати дві мети:

- 1) надати довкіллю сенс – розуміти його життя, отримувати підтримку від нього і спостерігати за подіями, що відбуваються в ньому;

- 2) включитися – вивчити і дослідити довкілля, отримувати стимулювання від нього [11].

С. Каплан зауважує, що кожна людина оцінює навколишнє середовище, зважаючи на те, як вона може застосувати, використати його у своєму житті. Знаходячи щось нове, досі невідоме, ми пізнаємо й оцінюємо його, одночасно пристосовуємо його до нашого попереднього досвіду, життєвих цілей. Якщо людина має право вибору, то вона завжди намагається вибрати те довкілля, в якому, за її суб'єктивно-пізнавальною оцінкою, найлегше пристосуватися, де менше небезпек і більше вигод [11].

Поряд із цим важливе значення приділяють гармонії у взаємостосунках людини та довкілля. Мають на увазі “близький родинний зв’язок” особи та певних середовищ, у яких від народження перебуває дитина. Автори стверджують, що нормальний розвиток людини проходить шлях від безпосередньої спільності з довкіллям до збільшення своєї дистанції поміж людиною та довкіллям. Також підґрунтям адаптації, пристосування людини до навколишнього світу, є почуття єдності, тотожності, з навколишнім її фізичним простором. Причому це почуття закладено на глибинних рівнях людської психіки.

Даніель Стоколс вважає, що взаємовідносини між довкіллям і людиною можна окреслити такими двома вимірами:

1. Спосіб взаємодії людини з довкіллям (поведінковий або когнітивний).
2. Реакція людини на впливи довкілля (активна або пасивна).

Згідно з цим поглядом, проблему взаємодії людини і довкілля можна розглядати двома способами: когнітивним (символічним) та поведінковим – способом фізичної безпосередньої взаємодії, зважаючи також на активну чи пасивну стадію взаємодії. Автор зазначає, що з цих двох вимірів можна утворити чотири способи трансакції між людиною і фізичним довкіллям: інтеракційний (активно-когнітивний); оцінювальний (пасивно-когнітивний); оперативний (активно-поведінковий); респонсивний (відповідальний) (реактивно-поведінковий) [16].

Докладний опис цих способів подано в таблиці 1.

Таблиця 1.

Стадії трансакції	Головні способи	
Активна	Когнітивний спосіб: 1) інтерпретаційний: а) когнітивна презентація середовища на людину; б) особистість і середовище	Поведінковий спосіб: 2) оперативний: а) експериментальний аналіз екологічної поведінки; б) просторова поведінка
Пасивна	3) оцінювальний: а) ставлення до довкілля; б) оцінка довкілля	4) респонсивний (відповідальний): а) вплив фізичного середовища; б) екологічна психологія

Такі погляди Д. Стоколса частково перегукуються з думкою С. Каплана про те, що люди відрізняються способами сприйняття довкілля і реагування на нього. Тому вони можуть теж відрізнятись і способами сприйняття стресу довкілля. Можливо, люди, які надають перевагу активній взаємодії з довкіллям, будуть оцінювати стресове довкілля в місті, як можливості для діяльності в пошуку виходу зі складних, досі незнайомих, ситуацій. Відповідно стресори стають для них об'єктом дослідження, і загалом такі люди будуть оцінювати міське довкілля позитивно. А люди, які люблять пасивно спостерігати за подіями у зовнішньому світі, будуть вразливо (хворобливо) реагувати на втручання стресу в їхнє життя.

Інші дослідники (Й. Рассел) вважають, що емоційні реакції людини (і реакції на довкілля також) можна зобразити у вигляді кола, яке ділиться на два виміри: оцінки (позитивні емоції – негативні) та вимір спонуки (високий рівень мотивації – низький). З цих двох вимірів утворюються чотири групи емоцій:

- 1) переживання приємного спонукання (приємні емоції + високий рівень спонукань);
- 2) емоції неприємного спонукання: страх, напруженість (неприємні емоції + високий рівень спонукань);
- 3) переживання неприємної нестачі спонук: сонливість, нудьга (неприємні емоції + низький рівень спонукань);
- 4) емоції типу приємної нестачі спонукань: релаксація, спокій, тиша (приємні емоції + низький рівень спонукань) [15].

Можливо, люди, які мають на меті включитися у життя довкілля і прагнуть пережити високий рівень спонукань, переживаючи стрес у міському довкіллі, беруть із стресу позитивні наслідки для себе.

3. СТРЕС, СПРИЧИНЕНИЙ ДОВКІЛЛЯМ. ЙОГО ПРИЧИНИ ТА НАСЛІДКИ

Мабуть, сприйняття стресу довкілля залежить від того, як сильно ми переживаємо стресові чинники, які ми можемо контролювати, зміни або зменшення інтенсивності, залежно від наших бажань. Так людина може адаптуватися до навколишнього середовища, в якому вона стикається з різноманітними стресорами і водночас хоче жити (поселитися) у ньому.

Д. Глас, Дж. Сингер і Т. Кеседі вивчали вплив почуття контролю над стресором (шумом) на рівень переживання стресу, стверджуючи, що неконтрольований шум є більш стресовим, ніж той, який можна контролювати [5; 10].

Майкл Алан вважає, що головними стресорами довкілля є шум і спека. А стрес, спричинений надмірним шумом, збільшує агресивність людини. Рівень агресії також залежить від того, наскільки ми можемо контролювати інтенсивність цього шуму.

Шум та галас, якого людина не може контролювати, призводить до найбільшого рівня агресивності порівняно з тишею і контрольованим шумом та галасом, який викликає найменшу агресію у людини. Висока густота населення також може спричинити стрес [1]. Автори зауважують, що не в кожній ситуації велика кількість людей в обмеженому просторі спричинює стрес. Тільки тоді, коли це повністю незнайомі для нас люди, ми переживаємо неприємні почуття і стрес. Коли ж ми перебуваємо в колі нашої родини, друзів, знайомих, то в такому “натовпі”

близьких нам людей почуваємося затишно, безпечно і в жодному разі не переживаємо стресу. Перевантаження – це розуміння, що актуальний рівень контактів із людьми більший від того, який бажаний для нас. Із перевантаженням автор пов'язує такі негативні наслідки, як:

1. Втручання в особистий простір іншої людини.
2. Інформаційне перевантаження.
3. Втрата контролю [1; 7].

Як наслідок, людина може уникати соціальних контактів, таких як розмову, дотик, чи зоровий контакт.

С. Мілграм перелічує можливі наслідки перевантаження у людей, які здебільшого функціонують, як пристосування до дійсності великого міста:

1. Менше часу для кожної людини в спілкуванні.
2. Байдушність до того, що відбувається з іншими людьми.
3. Перекладання відповідальності в соціальних контактах на інших людей.
4. Блокування контактів з іншими людьми.
5. Обмеження можливостей доручення до соціальних груп і мереж через уникнення самовідкриття людини для інших людей.
6. Збільшення доступу до спеціальних інституцій [13].

Згідно з цим поглядом, людина залишається майже повністю ізольованою від спілкування з іншими людьми у великому місті. Однак не завжди пересічний мешканець міста відмежується від зовнішнього світу. Така людина дуже часто може долучатися до активного суспільного життя, організовувати різні заходи, для покращання стану її найближчого оточення: будинку, подвір'я, вулиці. Саме у великих містах часто виникають нові рухи партії, спілки, організації.

П. Амато та І. МакІннес у своїх дослідженнях стосовно товариськості в містах та містечках Австралії виявили, що на те, яким буде ставлення до місця проживання впливає не розмір міста, а гостинність, приязність довкілля. Інакше кажучи, ми добре почуваємося на тому місці, яке викликає в нас приємні відчуття, подобається нам. У приємному довкіллі люди більше налаштовані на приємне (невимушене) спілкування і на допомогу для інших [2].

Така думка є підтвердженням того, що мережа соціальних контактів більше впливає на ставлення людей до міста або місця свого проживання, ніж інші чинники.

Марі-Лайн Фелоннеау в статті “Любов і ненависть до міста: урбанofilія та урбанofобія, топологічна ідентифікація, сприйняття некультурності” описує власне дослідження, в якому висуває гіпотези про залежність між урбанofilією – урбанofобією і сильною – слабкою топологічною ідентифікацією і між сильним – слабким сприйняттям (переживанням) стресу середовища. Вона вважає, що урбанofilія загалом пов'язана зі сильною топологічною ідентифікацією і тенденцією до недооцінювання явищ середовища, які викликають або можуть спричинити стрес довкілля. З іншого боку, урбанofобія пов'язана зі слабкою ідентифікацією з містом (або її відсутністю) і тенденцією до загостреного сприйняття стресорів міського середовища. Мешканці великого міста почуваються сильно пов'язаними з ним, оскільки не тільки формально там перебувають, але й живуть. Коли вони стикаються зі щоденними стресовими ситуаціями і при цьому не зауважують стресогенних факторів, то переживають менший стрес. З іншого боку, для мешканців зі слабкою топологічною ідентифікацією стресові явища довкілля будуть помітнішими. Автор

обґрунтувала свої гіпотези тезою, які поділяють більшість соціальних психологів, що сильна ідентифікація з місцем проживання впливає на позитивне ставлення до навколишнього середовища.

М.-Л. Фелоннеау отримала такі результати. Існує сильний зв'язок між загальним ставленням до міста (урбанofilією) й образом та ідеологічними формами топологічної ідентифікації. Те, як людина сприймає та оцінює некультурність довкілля, також залежить від того, що вона думає про нього, як його собі уявляє і як ставляться до нього соціальні групи, до яких вона належить. Коли людина є активним мешканцем свого міста, залученим у його справи і потреби, то вона сприймає своє місто позитивніше. Водночас мешканець, який не любить міста, в якому проживає, більше схильний до загостреного сприйняття (приймає близько до серця) явищ довкілля, які спричиняють стрес, оцінює міський безлад (міські стресори) в загостреній шкалі, суб'єктивно збільшуючи їхню інтенсивність. Все залежить від нашого ставлення, від того, наскільки ми залучені в справи нашого міста [8].

Ці результати вказують на те, що існує два сприйняття міста і ставлення до нього. З одного боку – це цінності (ідеологія), переконання, які вказують на ставлення до свого міста. З іншого, – просторово-психологічні виміри ідентифікації та сприйняття довкілля.

Показник урбанofilії – урбанofобії виявився пов'язаним із рівнем топологічної ідентифікації. У своєму дослідженні М.-Л. Фелоннеау виявила кореляцію урбанofilії і високого рівня топологічної ідентифікації. Тобто люди, які більше схильні до переживання урбанofобії, не вважають себе сильно пов'язаними з містом проживання. Ці результати автор пояснює так: якщо людина проживає у місті тривалий час, то занурюється у його життя, починає ідентифікувати себе з ним. Так і формується позитивне ставлення до міста.

Результати, які стосуються сприйняття стресорів довкілля (сміття на вулицях, злочинність, бруд, забрудненість повітря), залежать від особливостей його сприйняття кожною людиною. Зanedбаність міського середовища дуже яскраво і гостро зауважують люди, які свідомо шукають щонайменших ознак безладів у суспільстві. Вони гостро відчують недостачу топологічної ідентифікації (самоідентичності), через це шукають ситуацій, доказів, які посилюють негативні риси довкілля [8].

Таке дослідження могло б дати цікаві результати, якби його провели в іншому довкіллі. Можливо, результати відрізнялися б від описаних раніше.

ВИСНОВКИ.

Підсумовуючи, можна ствердити, що ставлення до навколишнього середовища та переживання стресу в ньому є дуже багатограними та багатовимірними. Кожна складова, елемент довкілля містять у собі як позитивні, приємні, так і негативні, такі що можуть викликати стрес, аспекти. Зелені насадження у місті вдень викликають приємні почуття відпочинку, релаксації, тішать око. Але вночі можуть бути небезпечними: у парках часто трапляються пограбування, проходячи біля них люди переживають більше страху та тривожності, ніж проходячи по тротуарі широкої міської вулиці з незграбною архітектурою. А небезпечний вдень бульвар, що лякав гучним натовпом, штовханиною та незручністю пересування по ньому, ввечері може милувати око своїм простором, у тихому світлі ліхтарів та свободою руху по ньому. Тому, напевно, незважаючи на негативний бік життя у великому місті, воно й надалі

приваблює до себе багато людей. А всі приємні аспекти життя у цьому довікллі можуть слугувати компенсацією для мешканців міст.

ЛІТЕРАТУРА

1. *Allen M. T., Matthews K. A.* Hemodynamic responses to laboratory stressors in children and adolescents: The influence of age, race, and gender // *Psychophysiology*. № 34. 1997. S. 329–339.
2. *Amato P.R., McInnes I. R.* Affiliative Behavior in Diverse Environments: A Consideration of Pleasantness, Information Rate, and the Arousal-Eliciting Quality of Settings // *Basic and Applied Social Psychology*, 1983. Vol.4. No.2. S. 109–122.
3. *Bańka A.* Społeczna psychologia środowiskowa. Warszawa: Scholar, 2002.
4. *Bell P.A., Greene T.C., Fisher J.D., Baum A.* Psychologia środowiskowa. Sopot: Gdańskie Wydawnictwo Psychologiczne, 2004.
5. *Cassidy T.* Environmental psychology: Behaviour and experience in context. Hove, England: Psychology Press/Erlbaum (UK) Taylor and Francis, 1997.
6. *Evans G. W.* (Ed.). Environmental stress. New York: Cambridge University Press, 1982.
7. *Evans G. W., Palsane M. N., Lepore S. J., Martin J.* Residential Density and Psychological Health: The Mediating Effects of Social Support // *Journal of Personality and Social Psychology*, 1989. № 57. S. 994–999.
8. *Félonneau M.* Love and loathing of the city: Urbanophilia and urbanophobia, topological identity and perceived incivilities, Bordeaux Cedex, France, Available online 20 October, 2003.
9. *Freedman J. L.* Crowding and Behaviour, 1975.
10. *Glass D.C., Singer J.E.* Urban Stress: Experiments on Noise and Social Stressors. NY, Academic Press, 1972.
11. *Kaplan S.* Where cognition and affect meet: A theoretical analysis of preference // *Nasar J. L.* (Ed.) Environmental aesthetics: Theory, research and application. New York: Cambridge University Press, 1988. S. 56–63.
12. *Lazarus R. S., Cohen J.B.* Environmental Stress // *I. Altman and JF Wohlwill* (eds.), Human Behavior and Environment. (Vol 2) New York: Plenum, 1977.
13. *Milgram S.* The experience of living in cities // *Science*, 1970. № 167. S. 1461–1468.
14. *Newman O.* Creating defensible space. Washington, 1996.
15. *Russel J. A., Snodgrass J.* Emotion and Environment // *Handbook of Environmental Psychology*. D. Stokols and I. Altman. New York, John Wiley & Sons, 1987. S. 245–280.
16. *Stokols D.* Environmental psychology // *Annual Rev. of Psychology*, 1978. № 29. S. 253–295.

ENVIRONMENTAL STRESS AND ITS VARIETY**Lidia Oryshchyn**

*European College of Polish and Ukrainian Universities,
Marii Curie-Skłodowskiej Str., 5, Lublin, 20029, Poland,
e-mail: lida_or@yahoo.com*

Co-operation of architectural environment and man always was a many-sided and not studied to the end process. Threats which were harboured in an environment hardness to provide for, and even correctly to classify on their high-quality descriptions. Only examining co-operation and co-influence of threats and facilities of environment it is possible to see the integral picture of it influence on a man. Next to it an important value is spared to harmony in the mutual relations of man and environment. By soil of adaptation, adaptation of man to the outward things, there is sense of unity, identity, with circumferential it by environmental, thus this sense is stopped up on the deep levels of human nature. Every constituent, element of environment, contains as positive, pleasant as negative, such that can cause stress side and aspects.

Key words: Stress of environment, offenses of ideal city, topology identification, stressors environmental, control level, is over environmental stressors.

**СТРЕСС ГОРОДСКОЙ ОКРУЖАЮЩЕЙ СРЕДЫ
И ЕГО РАЗНОВИДНОСТИ****Лидия Орищин**

*Европейский коллегіум польских и украинских университетов,
ул. М. Кюри-Скłodовской, 5, г. Люблин, 20029, Польша,
e-mail: lida_or@yahoo.com*

Взаимодействие архитектурной среды и человека всегда было многогранным и не изученным до конца процессом. Угрозы, таящиеся в окружающей среде трудно предвидеть а иногда даже правильно классифицировать по их качественным особенностям. Только рассматривая взаимодействие и взаимовлияние угроз и средств окружающей среды можно увидеть целостную картину ее влияния на человека. Также важным значением обладает гармония во взаимоотношениях человека и среды. Основой адаптации, приспособления человека к окружающему миру является чувство единства, тождественности з окружающим его физическим пространством, причем это чувство заложено на глубинных уровнях человеческой психики. Каждая составляющая среды содержит в себе как и позитивные, приятные так и негативные, вызывающие стресс элементы и аспекты.

Ключевые слова: стресс окружающей среды, образ идеального города, топологическая идентификация, стрессоры окружающей среда, уровень контроля над стрессорами окружающей среды.

Стаття надійшла до редколегії 07.07.2008

Прийнята до друку 11.03.2009